

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

De legibus disputatio - Cod. Ettenheim-Münster 336

[S.l.], [17. Jahrh.]

[Textanfang]

[urn:nbn:de:bsz:31-131792](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-131792)

Quae procedit ab hac parte. Quae dicitur
spiritualis specialiter illi a Deo a legibus
ideoque magis perfecte dicitur in bono spiritali
tendit. Et in Civilem, quae procedit a po-
tente laica, quae tali et magis perfecte re-
quirit ea, quae ad regem et ad hunc gover-
nationem spectant. Omnia autem haec legum
absolutissima Epitomes est Decalogus, ubi
ut, si eius praecepta probe intelligantur, suffi-
cientissima sunt ad omnes artes humanas sive
exteriores, sive interiores recte ordinandos.
De his igitur in hac Disputatione agemus,
duo circa quodlibet praeceptum investigabu-
ri: primo, quid illo praecipiat aut prohi-
beat; secundo quod modis in illud peccetur.
Atque ideo Sectiones singulas in plures §.
distinguemus. Quare sit.

Sectionis I. ma.

Praeceptum
primum.

Ego sum Dominus Deus Tuus
Non habebis Deos alienos coram me.

Quibus est hoc praeceptum, negativum nihil. et

affirmativè; præcipit n. cultus unig veri Dei;
 et prohibet omnem artum et effectum, qui so-
 li Deo vero debet, alicui extra Deum impendi.
 Colit. a. Deo l. per illicitum divina profi-
 centem, quod fit per Fidem; l. per voluntatem
 divina intendente, quod fit per Spem; l.
 per eandem Deo singulari unione adho-
 rentem, quod fit per Charitatem; l. denique per
 illud Deo ut supremo omni bonorum auctori
 ac Principio omni reverentia et gloria in
 omni subiectione exhibentem, quod fit per reli-
 gionem. De his rebus sigillatim in hac scrip-
 tione distinctis §. agendum erit. Sed igitur

§. I.

De Fide et peccatis illi oppositis.
 Concl. 1. Fides est virtus supernaturalis, per
 quam id ratum habemus, quod a Deo tradi-
 tum est. H. Malus C. ult. auctoritas quæroba-
 vit. Ita Catechismus Rom. c. 1. par. 1. Patet
 ex hac definitione non agere nos de fide infu-
 sa, sed acquisita, quæ cadit sub præceptis, ut

cuius omnis aduultus obligatur.
Concl. 2. 3. Pure credenda. 2. credere in
teriq. 3. fidem exterij profiteij. Pars 1. ma
gistrat. ex Aplo 1. Cor. 14. Si quis ignorat
ignorabit. Unde Iure Divino naturali sub
pacto mortali tenetur quisq. ea nosse, quo
cumq. fide explicita l. merito medij. l. ne
rite procepti tenetur credere. Item pars
2. ex eodem Aplo ad Rom. 10. Corda creditur
ad iustitiam. Et ad Heb. c. 11. Impossibile
est sine fide placere Deo. Item Mari
ultimo Qui crediderit et baptizatus fuerit
salvus erit; qui vero non crediderit con
demnabitur. Et Joan. 3. Qui non crediderit
iudicialis est. Arq. a. credendi interior
nisi aliud est, quam assensu certu et firmu,
libere elicitu aut imperatu et si obsequus,
quo quis divino lumine illustratu assentitu
pro veritate, et veritate, que ab ea revelantur,
quatenus ab illa revelata sit ut pro in illa
asertu. adeoque hinc fides sit in illentia, ad
In actu movet, similitud in velle et

quendam pium cordis motu excitat, quo spes
 et dilectio sua radium et originem dicunt.
 Tuare in absentia fidei à fidei triplici
 notatis: uia Deum tang; omnia mala quae
 uedit; uia Deum tang. omnia mala quae
 udit; uia Deum deniq; tang. sine ueltra
 in quem absentia fidei d'origit. Et hinc illi
 q' p' quid sit credere Deum credere Deo et
 credere in Deum. Obligat a. quilibet Chri-
 stianus ad uelut ad uedenda oia et sing ula
 mysteria generat' fide implicita, hoc e,
 debet assentiri hui ueluti principio quo omne
 illud asserit, quod Deo uelut reuelauit
 ee infallibile uerum. Expluita v. Fide
 credere debet ueritate medij:

1. Deum unum, illumq; iustum remuneratorem
 decernere premia iustis et supplicia improbis
 non solum in hac uita, sed potius in futura
 ut S. Paulus ad Heb. 11. Credere n. oportet
 audentem ad Deum, quia est, et inquirenti
 q' se remunerator illi.

2. Mysterium S. Trinitatis, quod Christus ex-
 presse Ap'los inuenit Math. uel. his uerbis:
 Poue ois gentes, baptizantes eos in noui Patris et

Filij et Spiritus Sancti. De testat^{ur} id ipsum S.
 Athanasius in Symb. Fides a catholica hodie
 est, ut unus Deus in Trinitate, et Trinitas in
 unitate veneretur. Et S. Cyrillus lib. 5. in
 Joan. c. 15. Non sufficit nobis cognoscere
 ab ipso cognoscere Patrem et Filium et Spiritum S.
 Constat id ipsum ex ritu Catecholico q.
 nemine ad Baptismum recipit, quin prius di-
 ligenter inquirat, an explicita et distincta
 de P. Trinitatis Mysterio fidem habeat.
 Quod quidem ante Christum in lege Moysi et
 natura plurimorum Thelorum sentia nec me-
 dij nec procepti unitate erat necessarium. Et
 ut quidem non improbabile existimant Somb.
 fides solis, Sacerdotes et leges Doctores
 ad hanc fidem in scripturis sufficienter pro-
 posita fuisse obligatos.

3. Inmariaoe Filij Dei, iuxta illud
 Joan. 12. Haec est vita aeterna, ut cognos-
 cant Deum Patrem verum, et quem misit
 Jesum Christum. Fuit equidem in unig Mysterio
 ante Adventum Christi verba fides alicujus generalis

et implicita, non v. eodem modo distincta et
 explicata, quoniam ad eam obligamur.

4. Ad omnia quae sunt in Symbolo Aposto-
 rum, et oratione Dominica, Decalogo, Verbo
 Dei Scripto ac Tradito pertinent, et ad eorum
 Sacramentorum usum pertinent, quorum suscip-
 tio ad salutem est necessaria: aut alias admi-
 nistratio statim peculiaris exigentia requiritur,
 ut ex iure l. ignorantia invincibilis de qua
 supra Diss. 2. Tit. 7. l. ignorantia quodam
 natalis ex obliquo nimis et debili ingenio pro-
 veniens, ubi nonnulli suspensio etiam gratia
 apprehensio, qua credit, quid quid Cula
 credit, l. Sacerdotis asserit. Cum a. hoc
 preceptum sit affirmativum, non obligat
 omnino Ignorare sed tam certo ac deturbo; his
 tribus sunt in casibus:

1. Ubi quis primis rationis usum adeptus est,
 ipsius fidei mysteria suscipiendi et propo-
 sita, ad illa actu credenda obligabitur, si
 in ad id obligatum se esse dicitur conscientia:
 quod similiter de infidelibus dici debet.

2. Quoties quis obligatus actu aliquem
virtutis exercere, qui sine fide exerceri
non potest. Ut, si quis tenetur de peccato po-
nitere gratiam, sacramentum aliquod suscipere,
aut si videtur se tentationem aliquam supera-
re non potest nisi actu fidei eliciat.

3. Si quis iuridice et publica aucto-
ritate de fide interrogatus, ~~confiteatur~~ ^{confiteatur}
si in aliquo privato interrogatus, illud
non in publico non negare exterius, sed etiam exterius
sunt interius debet profiteri; si ex tali omis-
sione honor Dei laedatur, notabitur, s. gra-
ve scandalum ad unum ariet in peccatum.

Par. 3. prob. Romanorum 10. 2. Oratio
et Confessio fit ad salutem et Aug. 9. Qui
me erubuerit et sermones meos, hunc
Filius hominis erubescet, cum venerit in Maie-
state sua. Item ex S. Aug. lib. de Fide et
Symb. Fides, inquit, à nobis exigitur ex
offitio cordis et linguae; nec salus est prorsus
nisi fide ore profiteamur, quod corde gerimus.

Cum a. cum hoc preceptu si in afernalioum
 sit obligat quidam semper si non ad semper.
 et hunc solummodo quidam cuiusmodi officio est ueritas
 ad honorem Dei, et ad utilitatem propriam, ut fu-
 pra casu 3. dictum est; quod cum tunc obli-
 gat, et nisi ex tali professione mors ipsa im-
 miniat et sequatur. Unde Seduces

1. Nunc. licere fidem negare, licere in
 et nonnullis, et ream illam occultare. Hinc
 ut dicit S. Thomas 2. 2. q. 3. art. 20. ad 3.
 quod ex confessione fidei manifesta turbas
 aliqua infidelium oriretur, in tali casu lau-
 dabile non est fidei publice profiteri. quod
 Christus ipse infirmis Math. 23. Nolite sanctum
 dare canibus, neque mittatis margaritas uestras
 ante porcos etc.

2. Licere hoc Christiano in persecutione fug-
 ere iuxta illud Christi apud Math. 23. Cum
 persecuerint uos in ciuitate ista, fugite in
 aliam. Quod si auerendum est, ut ex hac
 fuga damnum aliquod redundet in Deum aut
 proximum, ut si Opus aut Sacramentum fugeret
 in ore persecutionis ubi illis opus subditi maxime
 indigerent.

ad aliquam
 de ueritate
 de rebus
 quod suspicari
 quod suspicari
 aliquid.
 alia autem
 ad hunc
 respicit illa
 et non ex
 et ex tali
 ad hunc
 primum.
 S. Th. 2. 2. q. 3. art. 20. ad 3.
 hoc
 in illa
 lib. de
 is qui
 talis et
 ad hunc

3. Tuere fidem occultare signis quae ex se sunt
in ista; non a. illis, quae ad profitendam
falsam religionem sunt instituta. Quia priora
nisi mali continent, licet eis natio una ab al-
tera, statim unquam ab aliis, v. g. militis à mer-
catore distinguantur. Posteriora v. n. in ve-
ra fidem occultant, sed falsam profitentur;
quod nunquam est licitum. Sed genera

Ob. 1. Deus solum per se quam per Prophe-
tas in scripturis revelavit et praedixit
multa, tanquam eventura, quae in postea
non evenerunt: quod non sicut dicitur ne potest
credi, quae Deus revelavit seu liberis con-
signari voluit. Res. neg. quod quidem; quia
revelaciones et prophetiae eiusmodi fuerunt
in l. comitaloria, l. qdionales; qdionales.
Deus ob causas sibi notas retinuit nec vo-
luit ab aliis cognosci.

Ob. 2. Potest etiam fidei supernaturali sub-
esse falsitas: quod non sicut ut infallibiliter vera
credenda sunt. Ans. pariter: Apertus ille quod
fidelis aliquis elicit v. g. vita hanc aut
illa Hostia qdionales in partem quod sit. Cor

corpus Christi reate sit sub illis speciebus, est assensus
 fidei supernaturalis: sed potest fieri ut ibi non
 sit corpus Christi, t. defectu intentionis Mi-
 nistri t. defectu materiae in quo fidei supernaturalis
 potest subesse falsum. R. neg. Ans: ad rationem
 hanc in S. Thoma 22. q. 1. art. 3. ad 4. Dupli-
 cid in casu proposito dicitur distinguere assensum; unus
 quo quis in gre credit corpus Christi esse vere
 et reate sub speciebus panis rite consecratis al-
 terum, quo credit has panis species esse rite con-
 secratis; ac proinde corpus Christi vere et reate
 contineri. Prior est assensus fidei supernatura-
 lis et divinae; in revelatione divina innititur.
 Posterior, non ita; neque enim hinc revelatione di-
 vina hanc si illud hoc esse sacerdotis, aut
 materiae aut intentione requisita huiusmodi, sed in
 morale arte quanda veritate et probitate.

Inferes: ergo nulla hostia in partem ab-
 solute et simpliciter adorari potest. Sed in sub-
 specie, si rite sit consecrata. R. neg. illatum
 nam in praxi virtutum moralium sufficit, ut, qui
 illarum arte exercet, id faciat. Quis haec veritas
 ratione et prudens iudicium. Cum igitur nulla sub-

sit causa rationalis, de consecratione,
prudenter iudicamus, hostia illa rite offera-
ta, campz pure et simpliciter ac etiam in meri-
to ad orare. potumqz debent. Quomodo
tenemur parentibus nris aut Principibus, quos
secundum prudens iudicium et recta ratio ce-
tales cognoscimus, non in ea veritate
cui non potest subesse falsum, debita observan-
tia reddere, nec ad illis sine peccato denegare
potumqz.

Ob. 3. Si tenemur credere articulos fidei
ej quia sunt revelati, tenemur etiam credere eos
etiam revelatos per revelationem et hanc revela-
tionem propter aliam atqz aliam et sic in in-
finitum: sed hoc non est ad mittendum: quia Res
neg. sequela: quia sicut per lumen potumqz
videre colore et lumen ipsum. ita per re-
velationem potumqz credere articulos fidei et re-
velatos ipsos.

Insuper: Lumen corporale per se ipsum est
visibile, revelatio v. est sicut obscura, non est
per se cognoscibilis: ergo debet cognosci per
aliquid notius. Res. neg. id est: non supposita

sufficienti propõe et evidente credibilitate ar-
gumentorum fidei, licet quoad veritatem sint obfu-
ri, illius à volente ÷ternari, ut, ut propter
auctoritatem Dei credat non modo artos revelatos
sed et ipsa eorum revelat. Unde ad verum
et meritum fidei supernaturalis actum requir-
untur quodis 5.

1. Ut actus sit ÷deliberatus et à libera
voluntate electione procedat.

2. Ut heat pro Deo veritatem aliquam à Deo
revelatam sine per script. S. sine per ÷ivina tra-
ditione.

3. Ut illius assensibus veritatem à Deo reve-
lata, propter auctoritatem ipsius Dei revelantis.

4. Ut firmiter et seclusa omni dubitatione
assensatur.

5. Ut veritas à Deo revelata per Calam
credenda proponatur.

Ad id autem nonnulli Scripta, sicut, ut assensus
fidei referatur in Deum tanquam finem ultimum.
quod quidem verum est, ut supra monuimus, si
de fide viva, et per charitatem formata sit ser-
mo, cuius res actus, factus videtur ab ipsa charitate
informante in Deum referuntur. Sed proprie

loquendo talis atq; Charitatis patij quod fi-
dei sociari debet. Unde recte S. Augustinus
serm. 185. de verb. Dom. dicit: credere in Deum
est Deum diligere.

Concto 3. Fidei opponitur infidelitas s.
negativa s. positiva. Capto. Infidelitas
negativa seu privativa cordis est, qui nul-
lunq; de fide potuerunt audire. Et hoc sec-
undum aliquos peccatum non est, sed potius pena
peccati ex primi parentis peccato proveniens,
propter quod nulli infidelis damnatus; dam-
natus a. propter aliam peccata quod sine fide
remitti non possunt. Secundum Petrum Mar-
chan in Tribunali Saran. vero et alios,
quos libens sequor omnis infidelitas sive
negativa sive privativa, q; s. fidei ipsa
s. actus credendi ipse quo in se debet
negari, speciale peccatum est contra preceptum
naturale divinum, sicut quoad Arlos, qui in sta-
tu legis naturali erant expliciti credendi,
quorum ignorantia ininvincibilis secundum

probatorem non dabo; ut unum verum Deum,
 Creatorem et muneratorem agnosendum, colen-
 dum et glorificandum ee. Ita ut, teste S.
 Paulo Rom. i. v. 20. sint inexcusabiles.
 Et Ephes. 4. v. 17. ubi dicit: gentes am-
 bulant in vanitate sensus sui, tenebris ob-
 furatibus hentes illentibus, alienati à vita
 Dei, per ignorantiam, quae est in illis pro-
 pter contumeliam cordis ipsorum, qui desperantes
 semetipsos tradiderunt impudenticie.
 Infidelitas populi in illis est, qui veri-
 tatem fidei sibi sufficienter propofitis as-
 sentiri nolunt. Et hoc dividitur in tres
 species: Paganismum, Judaismum et he-
 resim.

Paganismus est infidelitas, quae renititur
 fidei nondum susceptae. Est per vim mortali-
 tatis proceptum divinum nunc et positum
 Et licet iure divino populus ab cultu
 sub per vim mortali prohibetur sicut fidelibus
 ut pagani iure connubia aut in qua-
 cunque re religionis concurre, nisi levitas ma-

aut alia circumstantia evinceret, conversari
cum ipsis in actionibus civilibus, emptio-
venditionis, et usante, et periculo subver-
sionis non est permissum.

Judaismus est infidelitas, quae venit, fi-
dei suscepta in figura. Est periculum mortis
gravissimum, ideoque ab initio nascentis Civitatis
matrimonium, commercium, et conversatio, cere-
monia, convivia omnesque quae in Judaeis
sub mortali et gravibus poenis fuerunt inter-
dicta Christianis. Aene ex dissimulatione l. de
positione Civitatis, quae perfidia Judaica
magis quam Judaeos abominatur, eorumque con-
versionem expectat, ideoque eos in specialem
protectionem gratia ac iniuria ac iniustitiam
suscepit, ut hets in Concilio Lateranensi sub
Alexandro III. celebrato, l. etiam indulgentia
Christianorum Principum permittit, ut illis conser-
vatio, factis, ne dicitur minus familiaris ut passim
videmus. Sed licet rigor legum Civitatis
gratia Judaeos in mentalura ex parte sacra Tem-
plum sublelebilis medicina et non dimittit

manent in oēs leges in suo vigore, ubi l. novi
 cū periculū est l. in fide, l. in observantijs
 l. in morib; p. quia periculū quod est modicū
 in conversatione cū alijs fortis homin; grave
 et magnū est in conversacōe cū Judaeis ob
 eorū perversitē, perfidiā, et ratiā tam
 adiu nois Chriani. Ex eadē rāse matrimo-
 niā Chriani non licet ulla lege aut privile-
 gio vis Chrianiā matrimoniu inire cū
 Judaea muliere etm sub spe conversionis;
 nec e glia mulier; Chriani cū iudaeo. idq;
 rigorosij est prohibitū quā cū gentili seu
 pagano.

Heresis est infidelitas, quae renititur
 fidei susceptae in manifestae veritatis. Si
 fides suscepta abijciatur in toto, Aposta-
 sia dicitur; si tē ex parte, heresis. Utraq;
 peccatū gravē ē iudaismo et paganismo
 et dividitur in interiorē, exteriorē tē, et
 in interiorē et exteriorē simul. Ad ratiōnē
 requiruntur duo: primū ut sit error gērali
 quā fidei veritē à Deo revelatā et ab
 Ecclā proposita. Secundū ut error ille cum